

"Perustuslakikysymys"-kirja 18.12.2003

EU:n perustuslakiluonnos on konventin ja hallitusten välisen konferenssin (HVK) jäljiltä epäsosiaalinen, epädemokraattinen ja militaristinen.

Tämä tiedetään, koska perustuslaki on lähes valmis. Brysselin huippukokouksen jälkeen (12-13.12.2003) voidaan sanoa, että sopu on ehkä saavutettu 459 artiklasta ja että auki on ehkä enää vain yksi: *1 osan artikla 24* määränemistön laskutavasta (sekä siihen liittyvästä suurten maiden yhteisestä veto-oikeudesta). Pitää sanoa ehkä, kun mistään ei ole sovittu ennen kuin kaikesta on sovittu.

itä tulee toiseen ehkä auki olevaan asiaan, on pitkään ollut selvää, että jokainen jäsenvaltio saa äänivaltaisen komissaarin - ja että komissaarit eriarvoistetaan työnjaolla muodostamalla heistä ryhmiä, joiden kautta hoidetaan vallanjako komissaarien kesken suurten maiden edustajien hyväksi.

Olisi hyvä, jos perustuslakia ei tulisi, mutta tämä toive ei ehkä toteudu. Voidaan puhua lähes valmiista perustuslaista, vaikka Brysselin huippukokouksessa koko asia ei ollut lainkaan esillä. Siellä päätettiin vain 10 viraston sijoituspaikkapaketista ja hyväksyttiin neuvoston pääsihteerin **Javier Solanan** johdolla valmisteltu turvallisuusstrategia, mutta tärkein asia jäi vain käytäväpuheiden varaan.

Puheenjohtajamaa Italia kävi epävirallisia keskusteluja eri maiden kanssa ja solmi kahdenvälisiä salaisia sopimuksia siltä varalta, että perustuslaki olisi tullut huippukokouksessa esille. Se ei tullut. *Espanja* ja *Puola* ilmoittivat pitävänsä loppuun saakka kiinni siitä ylisuuresta äänivallasta, joka oli niille annettu Nizzassa. Niissä on yhteensä vähemmän asukkaita kuin Saksassa, mutta ääniä oli niille annettu yhteensä 54 ja Saksalle vain 29.

Nizzassa äänien epätasapaino toteutui, kun presidentti **Jacques Chirac** halusi estää asukasluvultaan paljon suuremman Saksan saamasta enemmän ääniä kuin Ranska. Niissä

merkeissä hän liittoutui Espanjan pääministerin

José Maria Aznarin

kanssa. Lopputulos oli, että Saksalle ja Ranskalle tuli yhtä monta ääntä (29) ja Espanjalle melkein yhtä monta (27). Saksa omasta puolestaan hoiti Puolalle saman äänimäärän kuin Espanja sai.

Brysselissä Chiracille tuli maksuun tämä hänen oma pelinsä.

Kun Puolaa ja Espanjaa syytettiin kansallisten etujen puolustamisesta Eurooppa-asian kustannuksella, totta puhuen omalla asiallaan oli ollut nimenomaan Ranska. Se oli löytänyt Nizzan jälkeen yhteisen tahdon Saksan kanssa, ja ne halusivat sen myös kaikkien muiden tahdoksi.

Chirac oli ensimmäinen, joka ilmoitti matkustavansa Brysselistä lauantaina puolta päivin kotiin, vaikka oli yleisesti varauduttu olemaan koolla sunnuntaihin ja jopa maanantaihin saakka. Hän oli ilmeisesti arvioinut Ranskan sisäpoliittisen tilanteen sellaiseksi, että piti välttää kansanäänestystä perustuslaista niin pitkälle kuin mahdollista, eikä sen takia ollut viisasta päästä siitä sopimukseen.

Myös liittokansleri **Gerhard Schröder** ja ulkoministeri **Joschka Fischer** ottivat viivästymisen vastaan kylmän rauhallisesti. Saksalaisilla on omat keinonsa hallita uusia tilanteita. Fischer oli jo syksyn aikana antanut ymmärtää, että *laajenemista, hallitusten välistä konferenssia* ja neuvotteluja unionin budjetin *uusista rahoituskehyksistä* (vuosiksi 2007-2013) pitää tarkastella yhtenä kokonaisuutena.

Heti huippukokousta seuranneella viikolla kirjoittivat suurimmat nettomaksajamaat Saksa, Ranska, Iso-Britannia, Hollanti, Itävalta ja Ruotsi komission puheenjohtajalle Romano Prodlille kirjeen, jossa ne vaativat EU:lta tulevaisuudessa tiukkaa talouskuria. Ne vaativat komissiota alentamaan *uusissa rahoituskehyksissä* EU:n budjetin ylärajan 1,24 prosentista bruttokansantuotteesta (BKT) 1,0 prosenttiin. Sillä tavalla pantiin kiinni rahahanaa Espanjalta ja Puolalta, joiden sanottiin torpedoineen EU:n perustuslain synnyn.

Saksalla on käsissään EU:n rahamassin nyörit. Se sai prosenttiliikkeeseensä mukaan myös nämä muut maat. Blairin mukanaolo oli laadultaan poliittista, sillä oman erityisen jäsenmaksualennuksensa kanssa sillä ei ole todellisuudessa varaa neuvoa muita.

Schröder sanoi perustuslain ja Brysselin rahojen yhteydestä, että "joka ei sitä näe, sen täytyy se oppia". Puheet rahasta ovat tikari suoraan Espanjan ja Puolan politiikan sydämeen. Sillä politiikalla on kuitenkin vaaransa: saattaa lähteä leviämään saksalaisvastaisuus.

Ranska ei - pienenä nettomaksajana - voi puhua samalla vakavuudella rahasta, ja sen vastaus perustuslain viivästymisen oli etujoukkoajattelu: *pioneeriryhmän* on alettava tehdä tiiviimpää yhteistyötä. On valmistauduttava

kahden tai useamman nopeuden Eurooppaan

. Chirac nosti asian esille jo Brysselissä lehdistötilaisuudessaan vannottettuaan kuitenkin sitä ennen muita valtionpäähenkilöitä sanomasta, että kokous olisi epäonnistunut. Sopiviksi ydinjoukon yhteistoiminta-aloiksi mainittiin puolustus-, talous- ja oikeusasiat.

Eurooppalaisessa mediassa ruvettiin heti laskemaan uuteen *ydinjoukkoon* mukaan lähteviä maita. Saksalainen Sddeutsche Zeitung, joka on hyvin informoitu Saksan politiikasta, listasi etujoukkoon EEC:n kuuden perustajamaan (Saksa, Ranska, Italia ja Benelux) ohella vanhoista jäsenmaista Portugalin, Kreikan, Itävallan ja Suomen sekä uusista Unkarin ja Tshekin.

Näin saatiin Saksasta virallinen tunnustus Suomen myöntyväisyyspolitiikalle samaan tapaan kuin aikoinaan saatiin Neuvostoliiton kanssa tehtyihin asiakirjoihin sana "puolueettomuus".

Vaikka Saksa ja Ranska ajavat EU:ssa tandemilla, niillä on myös poikkeavia näkemyksiä EU:n tulevaisuudesta. Ranskan tavoite on hallitusten välinen liittovaltio, jossa on suurten maiden valta, kun taas Saksa ajaa yhteisöllisempää, komissiokeskeisempää (ja enemmän Ranska-vapaata) liittovaltiota. Avantgarde- eli etujoukkoajattelu on ristiriidassa integraation yleisten periaatteiden kanssa, ja siinä merkityksessä se on EU:n räjähdysainetta. Italia ja Luxemburg ilmoittivatkin heti varauksellisuudestaan kahden kastin Euroopan synnyttämiseen.

Pääministeri **Silvio Berlusconi** syytettiin kokouksen jälkeen siitä, ettei hän ollut

puheenjohtajamaan edustajana tehnyt riittävästi pohjatyötä perustuslain hyväksymisen puolesta. Hän puolustautui ja sanoi jo viikkoja aiemmin tulleen siihen tulokseen, ettei perustuslakia synnytetä Brysselissä. Kokouksen alla hän kyllä suurieleisesti ilmoitti, että hänellä on taskussaan ihmepaperi, jossa on ratkaisu kaikkiin ongelmiin. Kokouksessa hän ei sitä esitellyt, vaan alusti valtionpää *miesten* kokouksen alkajaisiksi keskustelun naisista ja jalkapallosta. Kun Irlannin pääministeri Bertie Ahern pyysi häntä näyttämään muille taikapaperin, Berlusconi veti taskustaan tyhjän paperiarkin.

Lehdistötilaisuudessa huippukokouksen jälkeen Berlusconi kehua retosteli Italian puheenjohtajakautta sanomalla, ettei se ollut vain menestys vaan suurmenestys. Italian puheenjohtajalla oli perustuslaistakin sovittu 82 auki ollutta kohtaa. Ainoa kiistaton peruste itsekehulle oli kuitenkin vain se, että Italia onnistui saamaan Suomelta EU:n elintarvikeviraston. Sen hinta oli, että Italian Ispraan jo annettu *kemikaalivirasto* tulee Helsinkiin.

Berlusconilla oli myös omia sisäpoliittisia syitä viivyttää ratkaisua.

Perustuslakikonventin työhön oli Italian puolesta osallistunut vielä Berlusconiakin äärioikeistolaisempi varapääministeri **Gianfranco Fini**, joka ajautui kokouksen alla poliittiselle törmäyskurssille Berlusconin kanssa tuomitsemalla italialaisten fasistien hirmutyöt. Perustuslain läpimeno olisi ollut sulka Finin hattuun.

Miksi eivät Espanja ja Puola suostuneet alentamaan ylisuurta äänimääräänsä, vaikka kaikki tietävät, ettei sille ole perusteita?

Espanjassa ovat tulossa vuoden 2004 maaliskuussa vaalit. Aznar on jäämässä syrjään, ja hänen tilalleen ollaan nostamassa **Mariano Rajoy**. Hänen vaaliasemiensa vahvistamiseksi Aznarin piti osoittaa taipumattomuutta Espanjan etujen puolustamisessa. Vaalien jälkeen Espanja varmaankin tulee ruotuun. Sille on yhteistyö Ranskan ja Saksan kanssa elintärkeää. Se on liitossa Ranskan salaisen poliisin kanssa Baskimaan itsenäisyystaistelijoita vastaan, ja se on kaiken aikaa käsi ojossa suurimman nettomaksajan eli Saksan edessä.

Puolan ongelma taas oli se, että maassa on heikko (demari)hallitus. Kun oppositio piti esillä

tunnusta "Nizza tai kuolema"; hallitus ei voinut hyväksyä Nizzassa Puolalle annetun äänimäärän alentamista. Parlamentti ei olisi ratifioinut sellaista sopimusta. Sen johdosta pääministeri **Leszek Millerillä** ei ollut pienintäkään mahdollisuutta palata Brysselistä kotiin tuliaisinaan Puolan äänimäärän alentaminen. Puolalaisilla oli kansallista voimaa ja yksituumaisuutta sanoa saksalaisille ja ranskalaisille, että 25 maan unioni on heidän mielestään ihan eri juttu kuin vanha 15 maan unioni.

Puolakin tulee ruotuun, ja sen hoitelee Saksa kahdenvälisesti. Se tapahtuu sillä hetkellä, kun aletaan keskustella rahasta. Siitä aletaan puhua, kun komissio tekee ehdotuksensa EU:n uusista rahoituskehyksistä.

Ison-Britannian pääministeri **Tony Blair** oli yksi Brysselin kokouksen käytäväneuvottelujen suurista voittajista. Hän sopi Berlusconin kanssa *yksi mielisen päätöksenteon*

ulottamisen myös jatkossa veroihin, ulkoasioihin, sosiaaliturvaan, Englannin jäsenmaksun erityisalennukseen sekä lakiyhteistyöhön. Kaikkiin näihin asiaryhmiin Italia oli valmis kirjaamaan passerellet (kiertotiet), joiden mukaan määräenemmistöpäätökset voidaan Eurooppa-neuvostossa muuttaa tehtäviksi yksimielisyydellä. Tämä asetelma heikensi oppositiossa olevien konservatiivien poliittisia asemia. Kun perustuslakia ei tullut, se vei konservatiiveilta kansan enemmistön tukeman vaalivaltin, ja jos tulee, Blair ei ollutkaan myynyt maansa itsenäisyyttä määräenemmistöpäätösvallalle. Suotta ei demari Blair ylistänyt kokouksen jälkeen äärioikeistolaista Berlusconia hyvästä puheenjohtajuudesta.

Näyttää siltä, etteivät Saksa ja Ranska enää kauan selviä uudessa EU:ssa kaksin, vaan ne tarvitsevat yhteiseen rintamaansa kolmannen suuren. Siksi ne näyttävät pyrkivän kolmikantayhteistyöhön Ison-Britannian kanssa. Varsinkin sotilasasioissa englantilaiset ovat oman Nato- ja USA-suhteensa johdosta avainasemassa.

Jos arvioidaan perustuslakiprosessia Brysselin kokouksen jälkeisissä tunnelmissa, on syytä todeta, että huhut EU:n perustuslain kuolemasta ovat vähintäänkin ennaikaisia ja suuresti liioiteltuja.

Lopputulos oli Brysselissäkin niin vähästä kiinni, että jo *Dublinin huippukokous* Irlannissa maaliskuussa 2004 saattaa yllättää monet. On kaiken aikaa varustauduttava perustuslain tuloon vaatimalla siitä kansanäänestystä, jos se tulee.

Mutta jos maaliskuussa ei synny ratkaisua, on mahdollista, että siinä tapauksessa asia siirtyy hamaan tulevaisuuteen, ehkä jopa yli Irlantia seuraavien Hollannin ja Luxemburgin puheenjohtajakausien. Valtioliittolaisille tällainen pessimismi on optimismia. EU:n perustuslaki on mitä ilmeisimmin tulollaan, ja kysymys on vain ajasta, milloin se tulee.

Jos arvioidaan, miten perustuslakikysymyksessä on tapahtunut Suomen näkökulmasta, pääministeri **Matti Vanhanen** ei olisi voinut olla enemmän väärässä kuin puheessaan 4.11.2003: "HVK:n alkaessa moni vaikutusvaltainen taho vakuutteli meitä konventin esityksen muuttumattomasta luonteesta, mutta pidimme näkemyksestämme kiinni. HVK:n edistyessä olemme voineet huomata, että olemme kyenneet vaikuttamaan keskusteluun varsin menestyksekkäästi."

Lopputulos oli Suomen kannalta *Lipposen linjan* riemuvoitto kotimaassa. Suomi sitoutui sekä turvatakuisiin sekä puolustus- (ja hyökkäys)yttimeen. Mitään omaa ei saatu itse läpi. Ollaan tekemässä Suur-Eurooppaa muiden ehdoilla.

Suomalaisilla on huonoja kokemuksia siitä, että ollaan osa suurvaltaa. On oltu alamaisia keskusvallalle sekä lännestä että idästä, ja itse asiassa myös etelästä; olihan Suomi tosi asiassa Saksan siirtomaa asian edellyttäminen puolustusliittoineen juuri ennen itsenäistymistä Venäjästä. Sen takia olisi ymmärrettävä itsenäisyyden ja kansallisen solidaarisuuden arvo.

Suomella ei ole perustuslain jatkokäsittelyssä mitään voitettavaa. Pitäisi ajan kanssa yrittää avata paketti uudelleen. Mistäänhän ei ole lopullisesti sovittu ennen kuin kaikesta on sovittu.